

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำเชิงพุทธในการบริหารจัดการองค์กรของคณะสงฆ์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์” โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

๑) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงพุทธในการบริหารจัดการองค์กรของคณะสงฆ์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

๒) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชน ต่อการบริหารจัดการองค์กรของคณะสงฆ์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๓) เพื่อศึกษา ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการบริหารจัดการองค์กรของคณะสงฆ์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการตามระเบียบการวิจัย แบบผสมวิธี (Mixed-Method Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัย คือ คณะสงฆ์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งมีจำนวน ๖๙๓ รูป โดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตร Taro Yamane ซึ่งได้ระดับความเชื่อมั่นที่ ๐.๐๕ ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒๕๔ รูป วิเคราะห์ข้อมูลโดยค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) หาค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) การทดสอบค่าเอฟ (F-test) ด้วยการวิเคราะห์ ความแปรทางเดียว (One Way ANOVA) เพื่อทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป และการวิเคราะห์ ความแปรปรวนทางเดียว (One Way Analysis of Variance) และเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) และใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบทซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษา “ภาวะผู้นำเชิงพุทธในการบริหารจัดการองค์กรของคณะสงฆ์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์” ผู้วิจัยสรุปผลได้ดังนี้

๕.๑.๑ ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุพรรษาต่ำกว่า ๕ พรรษาจำนวน ๘๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๐ มีอายุ ๒๐ – ๓๐ ปี จำนวน ๑๑๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๙ การศึกษาระดับมัธยมศึกษา / ปวช. จำนวน ๑๒๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๔ การศึกษานักธรรมชั้นตรี จำนวน ๑๐๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๘ และมีวุฒิการศึกษาประโยคบาลี ๑ – ๓ จำนวน ๑๑๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๕

๕.๑.๒ ภาวะผู้นำเชิงพุทธในการบริหารจัดการองค์กรของคณะสงฆ์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

ความคิดเห็นของภาวะผู้นำเชิงพุทธในการบริหารจัดการองค์กรของคณะสงฆ์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๒๑ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสรุปได้ดังนี้

๑) ด้านจักษุมา (มีวิสัยทัศน์ที่ดี)

ภาวะผู้นำเชิงพุทธในการบริหารจัดการองค์กรของคณะสงฆ์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านจักษุมา (มีวิสัยทัศน์ที่ดี) ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง ๓.๑๙ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ภาวะผู้นำเชิงพุทธเป็นผู้มีความเสียสละต่อการบริหารงานของคณะสงฆ์ ๓.๔๙ ซึ่งอยู่ในระดับมาก รองลงมา คือภาวะผู้นำเชิงพุทธเป็นนักพัฒนาโครงการกิจกรรมงานของคณะสงฆ์ ๓.๓๗ ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง และข้อที่น้อยที่สุด คือภาวะผู้นำเชิงพุทธมีนโยบายการพัฒนานำเทคโนโลยีสมัยใหม่ปรับใช้ในการทำงาน ๒.๗๘ ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง

๒) ด้านวิรูโร (มีความเชี่ยวชาญการบริหารจัดการที่ดี)

ภาวะผู้นำเชิงพุทธในการบริหารจัดการองค์กรของคณะสงฆ์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านวิรูโร (มีความเชี่ยวชาญการบริหารจัดการที่ดี) ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง ๓.๒๓ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อภาวะผู้นำเชิงพุทธเป็นผู้ที่เข้าใจในกฎระเบียบหรือขั้นตอนการทำงาน ๓.๗๐ ซึ่งอยู่ในระดับมาก รองลงมา คือภาวะผู้นำเชิงพุทธเป็นผู้ที่เอาใจใส่ และสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้ศึกษาอบรมสัมมนาเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพิ่มพูนความรู้อยู่เสมอ ๓.๓๘ ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง และข้อที่น้อยที่สุด คือภาวะผู้นำเชิงพุทธให้โอกาสและสนับสนุนคนที่มีความรู้ความสามารถให้ดำรงตำแหน่งหน้าที่ที่เหมาะสม ๒.๖๙ ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง

๓) ด้านนิสสยสัมปันโน (มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี)

ด้านนิสสยสัมปันโน (มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี) ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง ๓.๒๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อภาวะผู้นำเชิงพุทธเข้าใจขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงาม ๓.๕๖ ซึ่งอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือภาวะผู้นำเชิงพุทธมีความสามารถในการสร้างบรรยากาศเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีขององค์กร ๓.๓๖ ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง และข้อที่น้อยที่สุด คือภาวะผู้นำเชิงพุทธได้ให้เกียรติและเคารพในสิทธิและเสรีภาพ ๒.๗๖ ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง

๕.๑.๓ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธในการบริหารจัดการองค์กรของคณะสงฆ์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ พรรษา อายุ วุฒิ การศึกษา สายสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาบาลี นำไปสู่การทดสอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ สามารถแสดงรายละเอียดได้ดังนี้

๑) พระสงฆ์ที่มี อายุ พรรษา ต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธในการบริหารจัดการองค์กรของคณะสงฆ์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ พรรษา ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธในการบริหารจัดการองค์กรของคณะสงฆ์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ แตกต่างกัน ได้แก่ ด้านการด้านวิธูโร (มีความเชี่ยวชาญการบริหารจัดการที่ดี) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ส่วนด้านจักขุมา (มีวิสัยทัศน์ที่ดี) และด้านนิสสัยสัมปันโน (มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี) ไม่แตกต่างกัน

๒) พระสงฆ์ ที่มี อายุ ต่างกัน มีความคิดเห็น ต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธในการบริหารจัดการองค์กรของคณะสงฆ์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าพระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธในการบริหารจัดการองค์กรของคณะสงฆ์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ แตกต่างกันทุกด้าน ได้แก่ ด้านจักขุมา (มีวิสัยทัศน์ที่ดี) ด้านการด้านวิธูโร (มีความเชี่ยวชาญการบริหารจัดการที่ดี) และด้านนิสสัยสัมปันโน (มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

๓) พระสงฆ์ ที่มี วุฒิการศึกษาสายสามัญ ต่างกัน มีความคิดเห็น ต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธในการบริหารจัดการองค์กรของคณะสงฆ์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าพระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสายสามัญ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธในการบริหารจัดการองค์กรของคณะสงฆ์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ แตกต่างกันทุกด้าน ได้แก่ ด้านจักขุมา (มีวิสัยทัศน์ที่ดี) ด้านการด้านวิธูโร (มีความเชี่ยวชาญการบริหารจัดการที่ดี) และด้านนิสสัยสัมปันโน (มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

๔) พระสงฆ์ ที่มี วุฒิการศึกษาทางธรรม ต่างกัน มีความคิดเห็น ต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธในการบริหารจัดการองค์กรของคณะสงฆ์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าพระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรม ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธในการบริหารจัดการองค์กรของคณะสงฆ์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ แตกต่างกัน ได้แก่ ด้านจักขุมา (มีวิสัยทัศน์ที่ดี) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และด้านนิสสัยสัมปันโน (มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ส่วนด้านวิธูโร (มีความเชี่ยวชาญการบริหารจัดการที่ดี) ไม่แตกต่างกัน

๕) พระสงฆ์ ที่มี วุฒิการศึกษาทางธรรม ต่างกัน มีความคิดเห็น ต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธ ในการบริหารจัดการองค์กรของคณะสงฆ์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าพระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาบาลี ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธในการบริหารจัดการองค์กรของคณะสงฆ์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ แตกต่างกันทุกด้าน ได้แก่ด้านจักขุมา (มีวิสัยทัศน์ที่ดี) ด้านการด้านวิรูโร (มีความเชี่ยวชาญการบริหารจัดการที่ดี) และด้านนิสสยสัมปันโน (มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

๕.๑.๔ สรุปปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะภาวะผู้นำเชิงพุทธในการบริหารจัดการองค์กรของคณะสงฆ์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงพุทธในการบริหารจัดการองค์กรของคณะสงฆ์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ครั้งนี้ทำให้ทราบถึงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอในการแก้ไขซึ่งจำแนกเป็นรายด้าน ดังนี้

ปัญหาและอุปสรรค

๑) ปัญหาและอุปสรรคด้านจักขุมา (มีวิสัยทัศน์ที่ดี) พบว่า ผู้บริหารขาดวิสัยทัศน์ ไม่เข้าใจปัญหาและความต้องการของบุคลากรอย่างแท้จริง

๒) ปัญหาและอุปสรรคด้านวิรูโร (มีความเชี่ยวชาญการบริหารจัดการที่ดี) พบว่า บุคลากรยังขาดความร่วมมือในการทำงานจากผู้บริหารทุกระดับ

๓) ปัญหาและอุปสรรคด้านนิสสยสัมปันโน (มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี) พบว่า การปฏิบัติงานร่วมกับบุคลากรยังน้อยเกินไป ทำให้รู้สึกห่างเหิน

ข้อเสนอแนะ

๑) ข้อเสนอแนะด้านจักขุมา (มีวิสัยทัศน์ที่ดี) พบว่า ผู้บริหารควรศึกษาปัญหาและความต้องการของบุคลากรให้เข้าใจเพื่อจะได้แก้ปัญหาได้อย่างถูกต้อง

๒) ข้อเสนอแนะด้านวิรูโร (มีความเชี่ยวชาญการบริหารจัดการที่ดี) พบว่า ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการทำงานเพิ่มมากขึ้น

๓) ข้อเสนอแนะด้านนิสสยสัมปันโน (มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี) พบว่า ผู้บริหารควรสร้างบรรยากาศในการทำงานที่ดีให้บุคลากร มีการพบปะและสนทนาปราศรัยกันให้มากขึ้น

๕.๑.๕ สรุปผลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview)

ผู้ให้ข้อมูลหลัก(Key Informant) เกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงพุทธในการบริหารจัดการองค์กรของคณะสงฆ์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ครั้งนี้ทำให้ทราบถึงข้อเสนอแนะ ซึ่งจำแนกเป็นรายด้านได้ดังนี้

๑) ด้านจักขุมา (มีวิสัยทัศน์ที่ดี)

ความคิดเห็นของผู้บริหาร เกี่ยวกับด้านจักขุมา (มีวิสัยทัศน์ที่ดี) พบว่าผู้บริหารมักมีวิสัยทัศน์อยู่แล้วแต่จะทำได้หรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับการศึกษาและประสบการณ์การทำงานของผู้บริหารนั้นส่วนมากแล้วมาครองให้เกิดภาพในอนาคตอยู่แล้วโดยเฉพาะการบริหารงานเพื่อให้เกิดการพัฒนา

ของหน่วยงานองค์การบริหารส่วนตำบลของตน ในยามในค่าสูงในอำเภอหล่มสักจังหวัดเพชรบูรณ์แต่ก็มีตัวแปรหลายอย่างทำให้เกิดปัญหาไม่รู้ตามเป้าหมายที่วางไว้การกำหนดวิสัยทัศน์การบริหารงานของหน่วยงานองค์ กลอนคณะสงฆ์นั้น ต้องกำหนดอยู่บนโครงสร้างของพื้นฐานความต้องการของบุคลากรและมีความเป็นไปได้ทางปฏิบัติขึ้นทุกองค์กรทุกหน่วยงานของคณะสงฆ์นั้นในอำเภอหล่มสักมีความเพียรที่จะบริหารงานให้เกิดประโยชน์สูงสุด เป็นต้น

๒) ด้านวิธูโร (มีความเชี่ยวชาญการบริหารจัดการที่ดี)

ความคิดเห็นของผู้นำนั้น เกี่ยวกับด้านวิธูโร (มีความเชี่ยวชาญการบริหารจัดการที่ดี) ผู้บริหารมองว่าการบริหารงานจะต้องมีความถูกต้องโปร่งใสตามหลักธรรมาภิบาลแต่จะทำได้หรือไม่ นั้นขึ้นอยู่กับการศึกษาและประสบการณ์การทำงานของผู้บริหารหรือผู้นำนั้นแต่ทางปกติการบริหารในคณะสงฆ์อำเภอหล่มสักจังหวัดเพชรบูรณ์นั้นย่อมเกิดปัญหาขึ้นอยู่กับผู้บริหารว่าจะมีเทคนิคอย่างไรจากหน่วยงานองค์การหรือองค์กรในอำเภอหล่มสักจังหวัดเพชรบูรณ์ ในทางที่ดีให้องค์กรนั้นขับเคลื่อนไปได้แต่ก็ ต้องอาศัย ความรู้ความสามารถของผู้นำนั้นดังนั้น ภาวะผู้นำเชิงพุทธที่มีความสำคัญต่อการบริหารงานในองค์กร ของอำเภอหล่มสักจังหวัดเพชรบูรณ์เพราะในการบริหารงานนั้นผู้นำที่ขาดภาวะผู้นำเชิงพุทธก็จะไม่สามารถบริหารให้มีประสิทธิภาพได้ย่อมไม่เกิดประโยชน์และตอบสนองต่อความต้องการของบุคลากรภายในองค์กรบริหาร งานในอำเภอหล่มสักจังหวัดเพชรบูรณ์ไม่ได้ เป็นต้น

๓) ด้านนิสยสัมปันโน (มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี)

ด้านนิสยสัมปันโน (มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี) คือการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เป็นการ สร้างความเลื่อมใสศรัทธาให้เกิดขึ้นในองค์กรหมู่สงฆ์ของอำเภอหล่มสักจังหวัดเพชรบูรณ์ และสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง ย่อมจะเป็นผู้นำนั้น ก็คือมีศีลธรรมของตนเองในการที่จะมาบริหารจัดการ องค์กร ให้คือความรักความสามัคคีในคณะสงฆ์อำเภอหล่มสักจังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้นำ ผู้ที่มีการเปลี่ยนแปลง พัฒนาการตลอดระยะเวลา มีไหวพริบ ความคิดสร้างสรรค์ ในการบริหารจัดการ เพื่อให้พุทธตาม หรือพระภิกษุสงฆ์ได้เห็น ถึงคุณประโยชน์ความดี ของศาสนาพุทธและผู้นำต้องเป็นผู้นำที่เข้มแข็งและมีศีลธรรม ประจักษ์ และการสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ของผู้นำเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง รวมแล้วเป็นทั้งประโยชน์ และก็เป็นทางลบ สิทธิประโยชน์ ของผู้นำ คือการเห็น ความสามัคคีเกิดขึ้น เป็นต้น

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาค้นคว้าข้อมูล การวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำเชิงพุทธในการบริหารจัดการองค์กรของคณะสงฆ์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์” มีประเด็นอภิปรายผล ดังนี้

๕.๒.๑ ความคิดเห็นของประชาชนมีต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธในการบริหารจัดการองค์กรของคณะสงฆ์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยภาพรวม

จากผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธในการบริหารจัดการองค์กรของคณะสงฆ์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยภาพรวมอยู่ระดับปาน

กลาง ๓.๒๑ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธในการบริหารจัดการองค์กรของคณะสงฆ์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านจักขุมา (มีวิสัยทัศน์ที่ดี) ด้านวิรูโร (มีความเชี่ยวชาญการบริหารจัดการที่ดี) และด้านนิสสัยสัมปโน (มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาเอกมร ฐิตปญโญ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานตามหลัก สาราณียธรรม ขององค์การบริหารส่วนตำบลใน อำเภอตอนมดแดง จังหวัดอุบลราชธานี” ผลการวิจัยพบว่า ๑) ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักสาราณียธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอตอนมดแดง จังหวัดอุบลราชธานีโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๐ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนมีความเห็น คิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักสาราณียธรรม อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ๒) การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานตามหลักสาราณียธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอตอนมดแดงจังหวัดอุบลราชธานีโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนมีระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักสาราณียธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบล นายอำเภอตอนมดแดงจังหวัดอุบลราชธานี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๓ ที่ระดับ ๐.๐๑ ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนประชาชนที่มีเพศอายุต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ๓) แนวทางในการนำหลักสาราณียธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอตอนมดแดงจังหวัดอุบลราชธานีพบว่าควรทำงานรับใช้ประชาชนอย่างเสมอต้นเสมอปลาย วางแผนการทำงานให้เหมาะสม เรียงลำดับความสำคัญของปัญหาโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นต่อส่วนรวมเป็นสำคัญ พูดยึดต่อกันเพื่อชักนำให้ประชาชนเกิดความสามัคคีปรองดอง และเกิดความรักความเห็นใจซึ่งกันและกันทำงานเพื่อส่วนรวมซื่อสัตย์ต่อตนเองต่องานต่อบุคคลอื่น^๑

๕.๒.๒ ความคิดเห็นของพระสงฆ์มีต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธในการบริหารจัดการองค์กรของคณะสงฆ์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ จำแนกเป็นรายด้าน ดังนี้

๑) ด้านจักขุมา (มีวิสัยทัศน์ที่ดี) ผลการวิจัย พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นของต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธในการบริหารจัดการองค์กรของคณะสงฆ์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านจักขุมา (มีวิสัยทัศน์ที่ดี) ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อภาวะผู้นำเชิงพุทธเป็นผู้มีความเสียสละต่อการบริหารงานของคณะสงฆ์ ซึ่งอยู่ในระดับมาก รองลงมา คือภาวะผู้นำเชิงพุทธเป็นนักพัฒนาโครงการกิจกรรมงานของคณะสงฆ์ ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง และข้อที่น้อยที่สุด คือภาวะผู้นำเชิงพุทธมีนโยบายการพัฒนานำเทคโนโลยีสมัยใหม่ปรับใช้ในการทำงาน ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนางพัชรี ชำนาญศิลป์ ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารวิทยาลัยการอาชีพเขตภาคเหนือตอนล่าง” จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารวิทยาลัยการอาชีพเขตภาคเหนือตอนล่าง มีจำนวน ๔ องค์ประกอบ ได้แก่ ๑) องค์ประกอบด้านวิสัยทัศน์มีจำนวน ๑๐ ตัวแปร ๒) องค์ประกอบด้านความ

^๑ พระมหาเอกมร ฐิตปญโญ, “ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานตามหลัก สาราณียธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอตอนมดแดง จังหวัดอุบลราชธานี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

ชำนาญมีจำนวน ๑๐ ตัวแปร ๓) องค์ประกอบด้านมนุษยสัมพันธ์มีจำนวน ๑๐ ตัวแปร ๔) องค์ประกอบด้านคุณธรรม มีจำนวน ๑๐ ตัวแปร การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารวิทยาลัยการอาชีพเขตภาคเหนือตอนล่าง ผู้บริหารต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีการวางแผน มีความรอบคอบ กล้าตัดสินใจ มีความคิดสร้างสรรค์ วิเคราะห์และกำหนดทิศทาง มีทักษะด้านเทคโนโลยีใหม่ ๆ มีประสบการณ์มีความขยันหมั่นเพียรในการฝึกฝน ตั้งใจอดทน ให้ความช่วยเหลือ มองโลกในแง่บวก สร้างความสัมพันธ์ มีจิตอาสา ซื่อสัตย์จริงใจ มีสัจจะ คำนับสัญญา มีจิตใจเป็นกลางกระจายอำนาจ ส่งเสริมการศึกษา นำหลักธรรมมาใช้ มีเหตุและผล รอบคอบ ใส่ใจ ประเมินผลสร้างศรัทธาความเชื่อมั่น ยึดหลักอิทธิบาท ๔ ๓) การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารวิทยาลัยการอาชีพเขตภาคเหนือตอนล่างประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ ๔ องค์ประกอบ คือ ๑) องค์ประกอบด้านวิสัยทัศน์ (จักษุมา) ประกอบด้วย สร้างวิสัยทัศน์ในองค์การ มีความรู้ความสามารถ มีการวางแผน มีแนวความคิดใหม่ ๆ ๒) องค์ประกอบด้านความชำนาญ (วิธูโร) ประกอบด้วย ความหมั่นเพียรในการฝึกฝน เทคนิคและความถนัด ความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ทำงาน ทักษะความชำนาญ มีความตั้งใจอดทนองค์ประกอบด้านมนุษยสัมพันธ์ (นิสสยสัมปโน) ประกอบด้วย ความสุภาพ อ่อนโยน เอาใจใส่กระตือรือร้น มีใจผูกพันอยู่กับงาน สร้างมิตรภาพ การให้ความช่วยเหลือผู้อื่น การยกย่องให้เกียรติผู้อื่น ๔) องค์ประกอบด้านคุณธรรม (อิทธิบาท ๔) การใช้เหตุผลในการตัดสินใจ ความซื่อสัตย์สุจริตสร้างความศรัทธาเชื่อมั่น ส่งเสริมมีการศึกษาเพิ่มเติม ใส่ใจการประเมินผล^๒

สรุป ภาวะผู้นำเชิงพุทธในการบริหารจัดการองค์กรของคณะสงฆ์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ จำแนกเป็นรายด้านจักษุมา (มีวิสัยทัศน์ที่ดี) พบว่า ภาวะผู้นำเชิงพุทธเป็นผู้มีความเสียสละต่อการบริหารงานของคณะสงฆ์ ซึ่งภาวะผู้นำเชิงพุทธเป็นนักพัฒนาโครงการกิจกรรมงานของคณะสงฆ์และภาวะผู้นำเชิงพุทธมีนโยบายการพัฒนานำเทคโนโลยีสมัยใหม่ปรับใช้ในการทำงาน ผู้บริหารต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีการวางแผน มีความรอบคอบ กล้าตัดสินใจ มีความคิดสร้างสรรค์ วิเคราะห์และกำหนดทิศทาง มีทักษะด้านเทคโนโลยีใหม่ ๆ มีประสบการณ์มีความขยันหมั่นเพียรในการฝึกฝน ตั้งใจอดทน ให้ความช่วยเหลือ มองโลกในแง่บวก สร้างความสัมพันธ์ มีจิตอาสา ซื่อสัตย์จริงใจ มีสัจจะ คำนับสัญญา มีจิตใจเป็นกลางกระจายอำนาจ ส่งเสริมการศึกษา นำหลักธรรมมาใช้ มีเหตุและผล รอบคอบ ใส่ใจประเมินผลสร้างศรัทธาความเชื่อมั่น

๒) ด้านวิธูโร (มีความเชี่ยวชาญการบริหารจัดการที่ดี) ผลการวิจัย พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นของต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธในการบริหารจัดการองค์กรของคณะสงฆ์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านวิธูโร (มีความเชี่ยวชาญการบริหารจัดการที่ดี) ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อภาวะผู้นำเชิงพุทธเป็นผู้ที่เข้าใจในกฎระเบียบหรือขั้นตอนการทำงาน ซึ่งอยู่ในระดับมาก รองลงมา คือภาวะผู้นำเชิงพุทธเป็นผู้ที่เอาใจใส่ และสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้ศึกษาอบรมสัมมนาเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพิ่มพูนความรู้อยู่เสมอ ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง และข้อที่น้อยที่สุด คือภาวะผู้นำเชิงพุทธให้อิโณกาสและสนับสนุนคนที่มีความรู้

^๒ นางพัชรี ชำนาญศิลป์, “การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารวิทยาลัยการอาชีพเขตภาคเหนือตอนล่าง”, วิทยานิพนธ์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

ความสามารถให้ดำรงตำแหน่งหน้าที่เหมาะสม ซึ่งอยู่ในระดับปานกลางซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระเทพปริยัติเมธี** ได้วิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำเชิงพุทธกับการจัดการความขัดแย้งในสังคมไทย” จากการศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำเชิงพุทธนั้นมีลักษณะอยู่ ๓ อย่าง คือ ๑) คุณลักษณะภายนอก คือ มีรูปร่างสง่างาม น่าเคารพศรัทธาเลื่อมใส ตลอดทั้งมีพลังกำลังแข็งแรง สุขภาพที่ดี และมีความเพียร ๒) คุณลักษณะภายใน คือมีความรู้ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความชำนาญในงาน มีมนุษยสัมพันธ์ดี ๓) มีความแตกต่างจากบุคคลอื่น ซึ่งความแตกต่างนี้จะทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความเคารพนับถือ มีความเชื่อมั่นมีความเชื่อฟังอย่างจริงใจ วิถีทางของการที่จะเป็นผู้นำที่ดีซึ่งมีหลักธรรมหรือคุณธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้สำหรับผู้นำ ที่นำมากล่าวไว้ในงานวิจัยนี้ มีจำนวน ๒๐ หลักธรรม คือ ๑) ทศพิธราชธรรม ๒) จักรวรรดิวัตรธรรม ๓) อธิปไตย ๔) ราชสังคหัตถุธรรม ๕) สังคหัตถุธรรม ๖) พรหมวิหารธรรม ๗) อคติธรรม ๘) อิทธิบาทธรรม ๙) พลธรรม ๑๐) สัมปยุตธรรม ๑๑) อปริหานิยธรรม ๑๒) กัลยาณมิตรธรรม ๑๓) สารณียธรรม ๑๔) อริยทรัพย์ธรรม ๑๕) บารมีธรรม ๑๖) คหบดีธรรม ๑๗) คุณธรรม ๑๘) ยุติธรรม ๑๙) อธิษฐานธรรม ๒๐) ขันติโสรัจจธรรม โดยแบ่งเป็น ๓ กลุ่มหลักธรรมของผู้นำ ดังนี้ คือ ๑) หลักธรรมสำหรับครองตน ได้แก่ เบญจศีลเบญจธรรม สัมปยุตธรรม พลธรรม อคติธรรม อธิษฐานธรรม ขันติโสรัจจธรรม คุณธรรม อริยทรัพย์ธรรม ๒) หลักธรรมสำหรับครองคน ได้แก่ พรหมวิหารธรรม บารมีธรรม ราชสังคหัตถุธรรม สังคหัตถุธรรม พลธรรม ทศพิธราชธรรม จักรวรรดิวัตรธรรม คหบดีธรรม อธิปไตย กัลยาณมิตรธรรม อริยทรัพย์ธรรม ยุติธรรม อคติธรรม ๓) หลักธรรมสำหรับการครองงาน ได้แก่ อิทธิบาทธรรม สารณียธรรม อปริหานิยธรรม อริยทรัพย์ธรรม กัลยาณมิตรธรรม ยุติธรรม พลธรรม อคติธรรม^๓

สรุป พระสงฆ์มีความคิดเห็นของต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธในการบริหารจัดการองค์กรของคณะสงฆ์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านวิธูโร (มีความเชี่ยวชาญการบริหารจัดการที่ดี)ภาวะผู้นำเชิงพุทธเป็นผู้ที่เข้าใจในกฎระเบียบหรือขั้นตอนการทำงานภาวะผู้นำเชิงพุทธเป็นผู้ที่เอาใจใส่และสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้ศึกษาอบรมสัมมนาเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพิ่มพูนความรู้อยู่เสมอและภาวะผู้นำเชิงพุทธให้โอกาสและสนับสนุนคนที่มีความรู้ความสามารถให้ดำรงตำแหน่งหน้าที่เหมาะสมและภาวะผู้นำเชิงพุทธนั้นมีลักษณะอยู่ ๓ อย่าง คือ ๑) คุณลักษณะภายนอก คือ มีรูปร่างสง่างาม น่าเคารพศรัทธาเลื่อมใส ตลอดทั้งมีพลังกำลังแข็งแรง สุขภาพที่ดี และมีความเพียร ๒) คุณลักษณะภายใน คือมีความรู้ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความชำนาญในงาน มีมนุษยสัมพันธ์ดี ๓) มีความแตกต่างจากบุคคลอื่น ซึ่งความแตกต่างนี้จะทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความเคารพนับถือมีความเชื่อมั่นมีความเชื่อฟังอย่างจริงใจ วิถีทางของการที่จะเป็นผู้นำที่ดีซึ่งมีหลักธรรมหรือคุณธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้สำหรับผู้นำ

๓) ด้านนิสสยสัมปันโน (มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี) ผลการวิจัย พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นของต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธในการบริหารจัดการองค์กรของคณะสงฆ์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านนิสสยสัมปันโน (มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี) ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อภาวะผู้นำเชิงพุทธเข้าใจขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงาม ซึ่งอยู่ในระดับมาก

^๓ พระเทพปริยัติเมธี, “ภาวะผู้นำเชิงพุทธกับการจัดการความขัดแย้งในสังคมไทย”, งานวิจัย, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

รองลงมาคือภาวะผู้นำเชิงพุทธมีความสามารถในการสร้างบรรยากาศเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีขององค์กร ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง และข้อที่น้อยที่สุด คือภาวะผู้นำเชิงพุทธได้ให้เกียรติและเคารพในสิทธิและเสรีภาพ ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งอยู่ในระดับปานกลางซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระปิยวัฒน์ ปิยสีโล** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองแพร่ จังหวัดแพร่” ผลการวิจัยพบว่า ๑) สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม บุคคลส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๒ มีอายุ ๕๑-๖๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๓ มีระดับการศึกษาส่วนใหญ่ปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๒ มีตำแหน่งกองการศึกษา คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๘ มีประสบการณ์ทำงาน ๑๖ - ๒๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๙ และมีสถานภาพสมรสคิดเป็นร้อยละ ๖๕.๒ ๒) ความคิดเห็นของบุคลากรและประชาชนที่มีการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองแพร่จังหวัดแพร่โดยรวมอยู่ในระดับปานกลางเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าบุคลากรมีความเห็นอยู่ในระดับปานกลางสู่ประชาชนพบว่าประชาชนมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองแพร่โดยรวมระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าประชาชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน^๔

สรุป ภาวะผู้นำเชิงพุทธในการบริหารจัดการองค์กรของคณะสงฆ์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านนิสัยสัมพันธ์ที่ดี (มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี) ภาวะผู้นำเชิงพุทธเข้าใจขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามภาวะผู้นำเชิงพุทธมีความสามารถในการสร้างบรรยากาศเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีขององค์กรและภาวะผู้นำเชิงพุทธได้ให้เกียรติและเคารพในสิทธิและเสรีภาพที่มีการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองแพร่จังหวัดแพร่โดยรวมอยู่ในระดับปานกลางเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าบุคลากรมีความเห็นอยู่ในระดับปานกลางสู่ประชาชนพบว่าประชาชนมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองแพร่โดยรวมระดับปานกลาง

๕.๒.๓ อภิปรายผลการเปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำเชิงพุทธในการบริหารจัดการองค์กรของคณะสงฆ์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

สมมติฐานที่ ๑ พระสงฆ์ ที่มี อายุพรรษา ต่างกันมีความคิดเห็น ต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธในการบริหารจัดการองค์กรของคณะสงฆ์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ แตกต่างกัน ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ F-test ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๕ พบว่า พระสงฆ์ ที่มีอายุพรรษา ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธในการบริหารจัดการองค์กรของคณะสงฆ์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ (Sig.=๐.๐๔๖) จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาเอกรัตน์ ฐิตปญโญ** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานตามหลัก สาราณียธรรม ขององค์การบริหารส่วนตำบลใน อำเภอดอนมดแดง จังหวัดอุบลราชธานี” ผลการวิจัยพบว่า ๑) ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักสาราณียธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอดอนมดแดงจังหวัดอุบลราชธานีโดยรวมอยู่ใน

^๔ พระปิยวัฒน์ ปิยสีโล, “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองแพร่ จังหวัดแพร่”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

ระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๐ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ประชาชนมีความเห็น คิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักสราณียธรรม อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ๒) การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานตามหลักสราณียธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอตอนมดแดงจังหวัดอุบลราชธานีโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนมีระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักสราณียธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบล นายอำเภอตอนมดแดงจังหวัดอุบลราชธานี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ส่วนประชาชนที่มีเพศอายุต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ๓) แนวทางในการนำหลักสราณียธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอตอนมดแดงจังหวัดอุบลราชธานี พบว่าควรทำงานรับใช้ประชาชนอย่างเสมอต้นเสมอปลาย วางแผนการทำงานให้เหมาะสมเรียงลำดับความสำคัญของปัญหาโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นต่อส่วนรวมเป็นสำคัญ พุดติดต่อกันเพื่อชักนำให้ประชาชนเกิดความสามัคคีปรองดอง และเกิดความรักความเห็นใจซึ่งกันและกันทำงานเพื่อส่วนรวมซื่อสัตย์ต่อตนเองต่องานต่อบุคคลอื่น^๕

สมมติฐานที่ ๒ พระสงฆ์ ที่มี อายุ ต่างกันมีความคิดเห็น ต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธในการบริหารจัดการองค์กรของคณะสงฆ์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ แตกต่างกัน ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ F-test ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๕ พบว่า พระสงฆ์ ที่มีอายุพรรษา ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธในการบริหารจัดการองค์กรของคณะสงฆ์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ (Sig.=๐.๐๐๐) จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย**พระอธิการณัฐปคัลลิต วิสารโธ** ได้วิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์” จากผลการศึกษาพบว่า ๑) บุคลากรมีระดับความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบรรพตพิสัยจังหวัดเพชรบูรณ์โดยภาพรวม มีภาวะผู้นำเชิงพุทธอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๔$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสรุปได้ดังนี้ ๑) ด้านจักษุมหา พบว่า โดยภาพรวม มีภาวะผู้นำเชิงพุทธอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๕$) ๒) ด้านวิรุโรร พบว่า โดยภาพรวม มีภาวะผู้นำเชิงพุทธอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๙$) และ ๓) ด้านนิสสัยสัมปันโน พบว่า โดยภาพรวม มีภาวะผู้นำเชิงพุทธอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๗$) ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยพบว่า เพศ อายุ สถานภาพ ประสบการณ์ รายได้ และการทำงานสถานที่ปัจจุบัน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนระดับการศึกษาสูงสุด แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้^๖

^๕ พระมหาเอมกร ฐิตปณฺโญ, “ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานตามหลัก สราณียธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอตอนมดแดง จังหวัดอุบลราชธานี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^๖ พระอธิการณัฐปคัลลิต วิสารโธ, “ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์”, **วิทยานิพนธ์**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

สมมติฐานที่ ๓ พระสงฆ์ ที่มี วุฒิการศึกษาสายสามัญ ต่างกันมีความคิดเห็น ต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธในการบริหารจัดการองค์กรของคณะสงฆ์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ แตกต่างกัน ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ F-test ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๕ พบว่า พระสงฆ์ ที่มีวุฒิการศึกษาสายสามัญ ต่างกัน มีความคิดเห็น ต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธในการบริหารจัดการองค์กรของคณะสงฆ์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ (Sig.=๐.๐๐๐) จึงยอมรับสมมติฐาน การวิจัยที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหามานะ พุทธวิริโย ได้วิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำของ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์” จากการศึกษาพบว่า ๑) ระดับ ภาวะผู้นำของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอ หนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละด้าน พบว่า ภาวะผู้นำของนายกองค์การบริหารส่วน ตำบลอยู่ในระดับมากทุกด้านตามลำดับ คือ ด้านวิสัยทัศน์ ด้านการบริหาร และด้านมนุษยสัมพันธ์ ๒) ผลเปรียบเทียบ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำของภาวะผู้นำของนายกองค์การบริหาร ส่วนตำบลในอำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์ โดนจำแนกตามปัจจัยส่วนแตกต่างกัน ตามอายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ส่วนประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ๓) ปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับภาวะผู้นำของภาวะผู้นำของนายกองค์การ บริหารส่วนตำบล ในอำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์ ได้แก่ ๑) นายกขาดวิสัยทัศน์และไม่เข้าใจปัญหา ตลอดถึงความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง ๒) นายกไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าไปแสดง ความคิดเห็นในแผนพัฒนาประจำปีหรือในการพิจารณางบประมาณพัฒนาพื้นที่ ๓) นายกมีวิสัยทัศน์ ในการทำงาน แต่ทำตามวิสัยทัศน์ของตนเอง^๗

สมมติฐานที่ ๔ พระสงฆ์ ที่มี วุฒิการศึกษาทางธรรม ต่างกันมีความคิดเห็น ต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธในการบริหารจัดการองค์กรของคณะสงฆ์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ แตกต่างกัน ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ F-test ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๑ พบว่าพระสงฆ์ ที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรม ต่างกัน มีความคิดเห็น ต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธในการบริหารจัดการองค์กรของคณะสงฆ์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ (Sig.=๐.๐๓๑) จึงยอมรับสมมติฐาน การวิจัยที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุพจน์ เจริญขำ ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลปางมะค่า อำเภอขามเฒ่าบุรีรัมย์ จังหวัดกำแพงเพชร” ผลการวิจัยพบว่าประชาชนมีทัศนะต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ขององค์การบริหารส่วน ตำบลปางมะค่า อำเภอขามเฒ่าบุรีรัมย์ จังหวัดกำแพงเพชร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากและเมื่อ พิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน ทัศนะของประชาชนต่อการบริหารงานของตาม หลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลปางมะค่า อำเภอขามเฒ่าบุรีรัมย์ จังหวัดกำแพงเพชร พบว่าประชาชนที่มีเพศต่างกันอายุต่างกัน และระดับการศึกษาต่างกันมีทัศนคติโดยภาพรวมไม่แตกต่าง กันจึงปฏิเสธสมมติผ่านการวิจัยแต่ในส่วนประชาชน ที่มีประสบการณ์ทำงานที่แตกต่างกันมีทัศนะ

^๗ พระมหามานะ พุทธวิริโย, “ภาวะผู้นำของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

ต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติค่าสถิติระดับ ๐.๐๑ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย^๕

สมมติฐานที่ ๕ พระสงฆ์ ที่มี วุฒิการศึกษาบาลี ต่างกันมีความคิดเห็น ต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธในการบริหารจัดการองค์กรของคณะสงฆ์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ แตกต่างกัน ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ F-test ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๑ พบว่า พระสงฆ์ ที่มีวุฒิการศึกษาบาลี ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธในการบริหารจัดการองค์กรของคณะสงฆ์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ (Sig.=๐.๐๐๑) จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ**พระมหาสามารถ ฐิตสทฺโธ** ได้วิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์” จากผลการศึกษาพบว่า พระภิกษุมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการอำเภอเมืองนครสวรรค์จังหวัดนครสวรรค์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้านพบว่าพระภิกษุมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการอำเภอเมืองนครสวรรค์จังหวัดนครสวรรค์ ด้านอัตตัญญูตา อยู่ในระดับมาก และด้านอื่นๆ ก็อยู่ในระดับมากเปรียบเทียบความคิดเห็น พระภิกษุต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการอำเภอเมืองนครสวรรค์จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่อายุ พรรษา พุทธกาลศึกษา แผนกธรรมวุฒิการศึกษา แผนกบาลีและวุฒิการศึกษาสายสามัญ ที่แตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า พระภิกษุมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการอำเภอเมืองนครสวรรค์จังหวัดนครสวรรค์ด้านอายุวุฒิการศึกษา แผนกธรรมวุฒิการศึกษา แผนกบาลี วุฒิการศึกษา สายสามัญไม่แตกต่างกันส่วนในด้านพรรษาแตกต่างกันโดยมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕^๖

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงพุทธในการบริหารจัดการองค์กรของคณะสงฆ์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นที่ ควรกำหนดเป็นนโยบายเพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ดังต่อไปนี้

- ๑) ผู้นำในองค์กรคณะสงฆ์ควรใช้หลักธรรมในการบริหารงานภายในองค์กรอย่างจริงจัง สร้างจิตสำนึกให้บุคลากรทุกคนมีความผิตชอบต่อหน้าที่ที่ตนได้รับมอบหมาย
- ๒) ผู้นำควรบริหารงานให้มีความเสมอภาคแก่คนทุกฝ่ายโดยไม่เลือกฝ่าย
- ๓) ผู้นำควรกำหนดนโยบายให้มีแผนแม่บทอย่างชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร และสามารถนำนโยบายไปปฏิบัติอย่างเป็นธรรม

^๕ สุพจน์ เจริญชา, “การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลปางมะค่า อำเภอขามเฒ่าบุรี จังหวัดกำแพงเพชร, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^๖ พระมหาสามารถ ฐิตสทฺโธ, “ภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์”, **วิทยานิพนธ์**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

๔) ผู้นำควรเปิดโอกาสให้บุคลากรได้มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาและกิจกรรมต่างๆ

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงพุทธในการบริหารจัดการองค์กรของคณะสงฆ์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นที่ ควรนำไปปฏิบัติเพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ดังต่อไปนี้

๑) ควรนำผลการศึกษาลักษณะมาพัฒนาจัดการวางแผนการบริหารงานขององค์กรคณะสงฆ์ให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๒) ควรนำหลักอคติ ๔ มาใช้ควบคู่กับการบริหารงานเพื่อสร้างความเสมอภาคให้แก่ทุกฝ่ายให้เกิดขึ้น

๓) ควรมีการจัดสรรบุคลากรให้ตรงกับเนื้อหาของแผนหรือนโยบาย เพื่อการปฏิบัติงานที่ราบรื่น และเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

๔) ควรนำกิจกรรม ที่เป็นการสร้างขวัญกำลังใจเพื่อนเป็นการดึงดูดให้บุคลากรเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผน

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงพุทธในการบริหารจัดการองค์กรของคณะสงฆ์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้วิจัยขอเสนอให้ผู้สนใจ ได้นำไปศึกษาวิจัยครั้งต่อไปในประเด็นดังต่อไปนี้

๑) ควรมีการวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการองค์กรตามแนวอคติ ๔ ของคณะสงฆ์ในอำเภอหล่มสัก ในเชิงปริมาณและคุณภาพครั้งต่อไป

๒) ควรศึกษาการบริหารงานขององค์กรคณะสงฆ์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

๓) ควรนำหลักธรรมทางพุทธศาสนาในหัวข้อธรรมอื่นๆ มาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการบริหารส่วนตำบล

๔) มีการศึกษาผลสัมฤทธิ์ที่เกิดจากการนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้

๕) ควรมีการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมขององค์กรคณะสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชนในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์